

Koreček, Yiannis

[Švihlíková, Ilona; Tsivos, Konstantinos. Řecká tragédie]

Neograeca Bohemica. 2017, vol. 17, iss. [1], pp. 96-99

ISBN 978-80-270-4021-6

ISSN 1803-6414

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/142047>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Ilona Švihlíková – Konstantinos Tsivos. Řecká tragédie. Praha: Novela Bohemica, 2017, 295 str. ISBN 978-80-87683-69-9.

Yiannis Koreček

V roce 2017 vydalo nakladatelství Novela Bohemica knihu *Řecká tragédie*, která by neměla ujít pozornosti nejen zájemcům o Řecko, ale ani těm, kdo se zajímají o současné dění obecněji. Kniha si vytyčila za cíl popsat soudobou řeckou ekonomickou krizi, která ve svém rozsahu překročila regionální hranice a stala se globálním tématem nejen na odborné scéně různých sociálněvědních disciplín, ale pojednává se o ní i v populární literatuře a zajímá se o ni široká veřejnost. A není divu: řecká krize je pravidelně propírána masovými médii a zejména jejich vlivem se rozšířilo zjednodušené vnímání celé problematiky, které se odrazilo na negativních postojích leckdy kategoricky odsuzujících veškeré řecké obyvatelstvo.

Především v zemích bývalého východního bloku se Řekové stali hromosvodem šovinistických tendencí do takové míry, že na řecké krizi byly, jak známo i z případu Česka, postaveny některé předvolební kampaně, a zneužívání této tragédie se objevilo i letos během přímé prezidentské volby v roce 2018 (Mirek Topolánek či Miloš Zeman). Největší problém představuje obecně zjednodušující interpretace řecké krize, která podstatu problému posouvá, mění, a v některých ohledech dokonce i převrací. Ve zkratce tak pracovití Němci za přispění zbytku Evropy platí dluhy za marnotratné a líné Řeky. Nacionalismus, který měl být s pomocí Evropské unie překonán, se vrací ve zlověstných ozvěnách minulosti. Právě tento důsledek je možná ještě více poškozující a děsivý než reálná hospodářská ztráta Řecka.

Úzkoprsá populární interpretace o líných Řecích tvoří sice mezi odbornou veřejností spíše minoritní část, ale komplexnější objasnění, které by ve společnosti potlačilo někdy až rasistické tendence, se prosazuje jen pomalu a neohrabaně. Autor této recenze, který se tématu věnuje dlouhodobě a sám o něm po-referoval v jiné knize (*Řecká ruleta*, Praha 2015, společně s Pavlou Smetanovou)¹ vidí několik příčin:

1. Ve střední a východní Evropě neexistuje ani jiná než negativní poptávka po interpretaci řecké krize. Podobně jako je jakýkoliv politický kandidát odepсанý, pokud se ostře nevymezí proti přijímání uprchlíků z muslimských zemí, existuje určitý status quo, jak k řecké krizi přistupovat.

1 Srov. recenzi v *Neograeca Bohemica* 15 (2015: 129–131).

2. Novináři sami nedisponují dostatečnými znalostmi. Sám jsem se přesvědčil, že v českých médiích bylo toto komplikované téma interpretováno pouze tak, že výlučným viníkem je Řecko samotné. Řídké pokusy uchopit je komplexněji zcela postrádaly schopnost zasadit ho do širšího kontextu, ověřit informace či provést vlastní kritickou analýzu přímo u místních zdrojů. Naopak česká média převážně recyklovala zprávy zahraničních tiskových agentur a velmi často se „ztrácela v překladu“, informace neseseděly rámcově, fakticky, ani obsahově.

3. Další příčinu vidím také v historicko-kulturní zkušenosti, kdy státy středovýchodní Evropy byly západním světem opakovaně traumatizujícím způsobem odvrženy a získaly status druhořadých zemí. Tento pocit potom mohl vyústit v hořkost z kontrastu, že podle pozorovatelů z bývalého východního bloku se Řecku ze strany mocností dostalo speciálního přístupu a nedošlo k ostentativnímu potrestání za porušování pravidel (vyloučení z eurozóny).

Řecká tragédie je po *Řecké ruletě* druhým pokusem ukázat českým čtenářům řeckou krizi z jiného úhlu pohledu. To platí samozřejmě za předpokladu, že o to mají zájem a chtějí se dozvědět širší souvislosti, bez kterých nelze tuto dějinnou událost jednoduše vysvětlit. Pro všechny ostatní, kteří tuto trpělivost nemají, by četba byla jen ztrátou času. Knihu spoluvy tvořili akademičtí pracovníci Kostas Tsivos a Ilona Švihlíková. Tato kombinace byla zvolena vhodně, protože Tsivos je odborníkem na řecké reálie a prošel i renomovaným Institutem mezinárodních studií při Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy, kde získal doktorský titul. Absolventka Vysoké školy ekonomické Ilona Švihlíková zase dodává zásadní vysvětlení k makroekonomickým datům, s nimiž si běžně téměř žádný komentátor v novinách neumí poradit.

Vezměme to tedy postupně. Kniha je rozdělena na historicko-politický výklad, po němž následuje ekonomická interpretace makroekonomických údajů a poté jejich ukotvení na mezinárodním poli. Přesto, že si publikace zachovává odborný charakter, je určena čtenářům z řad širší veřejnosti. Výklad začíná od novodobé existence řeckého státu v polovině 19. století a zavádí nás postupně až do současnosti. Zhruba do osmdesátých let 20. století se prakticky jedná o historický výpis, obsahující ovšem zajímavá data z ekonomického života země. Čtenář díky nim pochopí současnou situaci v historickém kontextu a dozví se například, proč jsou i dnes vynakládány tak vysoké sumy na zbrojení a proč se může z pohledu střeoevropského pozorovatele jevit jednání řeckých představitelů vůči zahraničním věřitelům jako nevděčné nebo až povýšenecké. Pro českého čtenáře neznalého dějin zde všechny střípky zapadnou do globální geopolitické mozaiky, která je součástí historického i soudobého diskurzu.

K historické analýze nemám vážnější výhrady. I přes veškerou snahu zůstat „politicky korektní“ lze místy přechíst Tsivosův pohled na dějinný vývoj

a některé přívlastky spojené například s monarchisty, levicovým politickým spektrem, či *catch-all-parties* v podobě Nové Demokracie a PASOK nelze považovat za zcela nestranné. Přestože lze ocenit Tsivosovu snahu ozřejmit poněkud přecitlivělé vnímání „radikální levice“ (SYRIZA) ze strany českého publika, tak jeho přístup k jednání Tsiprase před referendem v červnu 2015 je snad až příliš blahosklonný. SYRIZA zemi nepochybně poškodila, zhoršila podmínky vyjednávání a prodloužila celou agónii o roky. Toto zpoždění bylo nejen zbytečné, ale také jde zcela na vrub Tsiprasovu populismu, což by mělo být v knize více zdůrazněno. Na druhou stranu je patrná poctivá snaha o co největší vyváženost, která se projevuje objektivní kritikou všech aktérů na politické a mezinárodní scéně. Z tohoto pohledu si kniha zachovala punc odborné četby informativního charakteru a neskouzla k lacinému politickému komentování vlastního světového názoru, které by znevážilo celé její poslání. Tsivos si rovněž vybírá kvalitní zdroje. Pracuje např. s poznatky Stathise Kalyvase, profesora na špičkovém institutu Yaleovy Univerzity, člena Břečtanové ligy.

Ve druhé části nastupuje ekonomická analýza Švihlíkové a kniha od tohoto momentu získává úplně jiný nádech. Odborná ekonomická analýza řecké krize je přesně tou částí, která českému čtenáři často chybí, a ani její prostor v *Řecké ruletě* nebyl takový, jaký si zaslouhuje. Přesto se závěry analýzy ve velké míře shodují s těmi, k nimž autor této recenze dospěl v *Řecké ruletě* o dva roky dříve. Švihlíková rozebírá jednotlivá makroekonomická data a srovnává je s obdobnými údaji z ostatních zemí Evropské unie, a to jak jejího jádra, tak evropské periferie. Na jejich základě sleduje autorka dva cíle: jeden je ryze řecký, kdy nabízí alternativní výklad a staví jej proti šovinistickým předsudkům vůči Řekům. Druhý si může dovolit díky svému vzdělání, a sice zasadit řeckou krizi do širšího teoretického rámce provázaných ekonomik a vysvětlit, že situace se může jevit jinak při pohledu na jednu zemi a jinak při pohledu na globální celek.

To je ostatně klíčový aspekt obou autorů: vnímají provázanost řecké krize se světem a nepracují s ní jako s izolovanou regionální záležitostí. Uvědomují si, že v mnohých ohledech je tato krize průlomová, a proto ji nelze jednoduše řešit (ani odmazáním dluhu, ani bankrotem). Švihlíková se nezalekla komplikovaného tématu eurozóny a popisuje její známé slabiny: jak z eura profitují země jádra zaměřené na růst vnějškem a jak těmto zemím Evropská centrální banka vychází vstříc na úkor menších aktérů, kteří potřebují zcela opačnou monetární politiku. Vysvětluje neucelený cyklus redistribuce přebytků, který představuje klíčový unijní problém a původní myšlenku společné měny sblížovat převrací přesně naopak. Švihlíková na jedné straně úspěšně demytizuje předpojatost proti Řecku, na druhé straně však znějí některá její vyjádření lacině a její kritika je destruktivní. V tomto smyslu držel autor této recenze a *Řecké rulety* větší

evropskou konzistenci a kritiku se snažil vytvářet ve stále prounijním duchu. Drobnou výtku mám také ke skladbě zdrojů: autorka sice používá často citovaného a oblíbeného Janise Varufakise, ale chybělo zapojení mezinárodně známých řeckých ekonomů – Kostase Lapavitsase (London School of Economics), Jorgose Stathakise (Newcastle University, Harvard University, City University of New York). Speciálně prvně jmenovaný se stal častým hostem největších světových médií po vydání své publikace *Crisis in the Eurozone* (2012).

V celkovém hodnocení však oba autoři zaslouží uznání za pokus vnést do místního diskurzu pohled, který už ve vědeckých kruzích v západním světě definitivně převládá: řecká krize není jen řecká. Je mezinárodní, komplikovaná a dotýká v nejcitlivějších místech podstaty samotného fungování evropských národů vedle sebe. Stvrzením odklonu od konceptu jediného viníka v podobně athénských vládních představitelů byla i otevřená sebekritika Mezinárodního měnového fondu a jeho negativní role ve vývoji celé krize. Řecko samotné je spíše pozorovatelem na svůj vlastní úkor než aktivním účastníkem celého procesu. Každé řešení je automaticky zablokováno, protože by mohlo rozbourat dekády fungující mezinárodní politický řád (německé „Londoner Schuldenabkommen“ z roku 1953, jednání 2 + 4 z roku 1990 či následky porušení maastrichstských kritérií přímo jejich zakladateli hned v roce zavedení 1993). Jde zkrátka o hodně, a jedna malá země při Středozezemním moři nepředstavuje prozatím dostatečnou motivací situaci řešit. Tento stav je však dlouhodobě neudržitelný. Zatímco se víceméně čeká, až budou opatření, která se jistě dotknou základů naší koexistence v rámci Evropské unie, politicky průchodná, jižní křídlo eurozóny v čele s Řeckem bude velmi trpět. Již nyní krize svými dopady nijak nezaostává například za předválečnou depresí Spojených států koncem 20. let 20. století, nebo dokonce ekonomikou země nacházející se ve válečném stavu. Jednoho dne bude i současná řecká ekonomická krize minulostí. Jisté je, že v Řecku z paměti jen tak nevyumizí a v hodinách dějepisu se o ní bude psát tučným písmem.
